

Pörge Lajos

(ny. r. ezredes, a Biztonságos Magyarországért Közalapítvány volt ig. helyettese, a Kárenyhítési Iroda volt vezetője)

Az állami kárenyhítés gyakorlata 1999-2005 között

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Elöljáróban köszönöm a Szervezőknek, mindenekelőtt dr. Görgényi Ilonának és dr. Csendes Lászlónak a meghívást, és azt, hogy előadásommal magam is részese lehetek az évfordulós megemlékezésnek.

Tudva és vállalva, hogy ma már sokan és sokszor szóltak a sértetti jogok érvényesülésének nehézségeiről, én sem kerülhetem meg ezt, már csak azért sem, mert e jogok hiányával, elégtelenségével már nagyon korán, mint rendőr-nyomozó voltam kénytelen szembesülni. Olyan kezdeti időszak volt ez, mikor a Büntető Eljárási Törvény kodifikátorai az egymást követő módosítások során mintegy „farkasvakságtól” szenvedve sem látták, vagy látták be annak sürgető szükségét, hogy a bűncselekmények sértettjeinek, áldozatainak őket megillető jogai is törvényi garanciákért kiáltnak, már csak a további érdeksérelmük, a másodlagos sértetté válásuk megelőzése okán is. Tették mindezt olyan társadalmi-szakmai közegben, amelyben a pönológia és a kriminológia számos, tudományos kiválósága – dr. Gönczöl Katalintól dr. Korinek Lászlóig – nem egyszer irányította rá a figyelmet a változtatás szükségességére. Erőfeszítéseik végül is eredményre vezettek, a ma hatályos szabályozás e jogokat a szükséges és elégséges mértékben már garantálja.

A sértetti jogok fejlődésével, teljesebbé tételével és elfogadtatásával párhuzamosan kezdődött meg annak tudományos igényű megalapozása is, hogy az államnak legalább a legsúlyosabb, az ember fizikai integritását, életét veszélyeztető vagy sértő bűncselekmények sértettjeivel, áldozataival szemben további kötelezettsége is van. Abban már a 90-es évek elejétől minden szereplő egyetértett, hogy ez a kötelezettség olyan anyagi, természeti, állami helytállást kell hogy jelentsen, amelynek keretében a sértettek, az áldozatok (vagy túlélő hozzátartozóik) a bűncselekmény okozta károk mérséklésére számíthassanak, mértékének megállapítására nézve azonban számos vita folyt.

Könnyen belátható volt persze – és a nyugat-európai államok egyikében-másikában már működő „jogintézmények” is erre szolgáltattak

példát –, hogy az állami helytállás nem lehet képes a teljes kompenzációra sem a kártérítés, sem a kártalanítás szabályai szerint, mértékét csak a károk enyhítésében szabad meghatározni.

A szakmai-elméleti viták lezárását végül is az európai uniós jogharmonizációs elvárások megfogalmazása gyorsította fel nézetem szerint, hiszen a csatlakozási jegyzőkönyv aláírása előtt hazánknak már egy évvel korábban működőképes állami kárenyhítési „intézményrendszerrel” kellett rendelkeznie.

Igazságtalanok lennének, ha nem tennénk említést arról a civil kezdeményezésről, amely az Európai Áldozatvédelmi Fórum elvi támogatásával Vigh József, Csendes László és a közelmúltban elhunyt Kővári András barátunk közreműködésével a Fehér Gyűrű Közhasznú Egyesület megalakulásához vezetett és céljai között ugyancsak a bűncselekmények kárvallottjainak anyagi támogatása szerepelt és szerepel ma is. Az Egyesület 15 éves működésének értékelése nem az én feladatom, de az alapítók nevének kiemelését ez alkalomból is fontosnak tartom adózva ezzel Kővári András emlékének is.

Nos, tehát 1999-re a Kormányzat készen állt arra, hogy elfogadja a Gönczöl Katalin vezette szakmai team által előkészített határozat-tervezetet, amely a kelet-közép európai országok közül elsőként hazánkban teremtett anyagi, normatív és adminisztratív alapot, feltételeket egy új „jogintézmény”, az állami kárenyhítés rendszerének működéséhez.

Legfontosabb elemei a következők voltak:

- a kormányhatározatban foglaltak végrehajtását a két évvel korábban létrehozott Országos Közbiztonsági- és Bűnmegelőzési Közalapítványra bízta, 2000. január 1-től,
- évi 360 millió Ft-ot rendelt a végrehajtás fedezetéül a BM költségvetéséből,
- a személyi hatály tekintetében még különbséget tett külföldiek és magyar állampolgárok között, de csak az eljárási rend meghatározásában,
- a területi hatályt a Magyarországon elkövetett bűncselekményekre vonatkoztatta,
- az időbeli hatályt az 1997. január 1-e után történt jogsértések kapcsán állapította meg,
- mellékletében felsorolta a kárenyhítő alapját képező bűncselekményeket,

- a kárenyhítés mértékét a bűncselekménnyel okozott kár megtérüléséig, legfeljebb azonban a minimálbér tízszeresének összegében határozta meg (akkor 255 eFt volt),
- körülírta a rászorultság fogalmát a vagyon viszonyokkal összefüggésben.

Mint az közismert, az ördög persze mindig a részletekben van, és ezek a dologi-technikai feltételek megteremtésében öltöttek szarvas-patás alakot. A Közalapítvány XII. kerületi Németvölgyi út 41. sz. alatti székhelyének roskatag, „szoc-reál” stílusú épületében – kezdetben két szobában – „asztalunk, székünk már van, lehet dolgozni” alapon indult a munka. Csupán két hónap állt rendelkezésünkre október 15-től, hogy kidolgozzuk az ügyrendi, döntéshozatali, ügyviteli és adatvédelmi szabályokat, majd ezeket a belügyminiszter egyetértését követően jóváhagyassuk a 21 fős Kuratóriummal, amelynek tagjai a hazai tudományos- és közélet jeles képviselői voltak, élén néhai Dr. Kopácsi Sándor állt. Az Igazgatóság akkor 5 fős volt, jómagam addig soha nem látott – mint később kiderült igen kiváló képességű, nagyszerű – két emberrel kezdtem működtetni a „rendszer”.

A már említett rövid idő alatt természetesen gondoskodnunk kellett arról is, hogy a közvélemény a kárenyhítés lehetőségét, feltételeit megismerhesse az egyes médiumok közreműködésével, illetve a nyomdai úton készített és a rendőrkapitányságokhoz folyamatosan eljuttatott tájékoztató plakátok segítségével.

Akkori – az ORFK közreműködésével elvégzett – számításaink mintegy 9 ezer, a kormányhatározat „hatálya” alá eső éves bűncselekményszámot prognosztizáltak és ennek nyomán 2000. január 1-től komoly, rohamszerű ügyfélforgalomra számítottunk, ez azonban elmaradt. Így lélegzetvételhez jutván befejezhattük informatikai rendszerünk kiépítését, az irattári rend kialakítását, a helyiségek (+ 2 szoba) bútorozását, egyszóval a munkafeltételek végleges kialakítását.

Az év végéig 222 esetben nyújtottunk anyagi támogatást, időközben kialakítottuk azt a regionális rendszert, amelyben az ügyintéző szakreferens a megyei (városi) rendőrkapitányságokkal kialakuló napi kapcsolattartás mellett felelős volt a régiójából beérkező kérelmek döntés-előkészítési folyamatának lezárásáért, a megfelelő minőségű előterjesztés elkészítéséért, illetve a kérelmező tájékoztatásért egyaránt, de a megyékben személyesen vezette a helyi továbbképzéseket is. Már az első hónapokban nyilvánvalóvá vált, hogy a rendszer – minden erőfeszítésünk ellenére – csak akkor válik

komplexé, ha az együttműködő rendőri szerveknél olyan elkötelezett, jól képzett munkatársak járnak el az egyes ügyekben, a kérelmek szakszerű előkészítésében, akik ezt nem egyéb szakmai feladataik mellett, hanem önálló, ún. áldozatvédelmi referensként végzik.

Az Országos Rendőr-főkapitányság felsővezetőivel folytatott egyeztetéseink végül is 2002-re oda vezettek, hogy az év végére a rendőrség megyei és városi (kerületi) szerveinél a státusok kialakítása és betöltése befejeződött, az áldozatvédelmi rendszer kiépült, mi több, ORFK vezetői utasításra kibővült a sértett-tanú kihallgatási jegyzőkönyv a kárenyhítés lehetőségére vonatkozó tájékoztatási kötelezettséggel. Az érintett önkormányzatokkal – azok jegyzőivel, mint adatkezelőkkel – a rászorultságot igazoló okmányok kiadásában a kapcsolat kezdettől fogva gyors- és zavarmentes volt, s emellett mind a 3200 települési önkormányzatot is bevontuk a tájékoztatás rendszerébe.

A Kuratórium jóváhagyásával 2002-től saját kiadványt indítottunk „BMK Füzetek” elnevezéssel, amelynek negyedévente megjelenő számaiban főszerkesztőként is különös gondot fordítottam az állami kárenyhítés eredményeinek és hiányosságainak korrekt közzétételére, megismerhetőségére. Kiadványunkat valamennyi önkormányzathoz és rendőri szervhez megfelelő példányszámban juttattunk el.

Időközben ügyfélforgalmunk is folyamatosan nőtt, 2002 év végére azt regisztrálhattuk, hogy 849 esetben mintegy 115 millió Ft kárenyhítési támogatást nyújtottunk az indulás óta.

A 2002. év jelentős volt abból a szempontból is, hogy az év elejétől módosult az állami kárenyhítés szabályrendszere. A kibocsátott kormányhatározat már az időközi tapasztalatainkat is tükrözte, tovább finomítva, tökéletesítve az eljárási rendet és bővítve a támogatási lehetőségeket, amellyel a minimálbér tizenötszörösére nőtt a támogathatóság maximális összege. Immár azonos eljárási szabályok vonatkoztak az Unió polgáira, különbség csak a nem uniós tagállamok polgárai esetében volt, a területi hatály pedig értelemszerűen nem csak az országunk területén a polgáraink sérelmére elkövetett bűncselekmények tekintetében, hanem az EU bármely tagállamának területén elkövetett jogsértések esetében is megalapozta az eljárás megindíthatóságát.

Változott a kuratórium létszáma is, 11 főre csökkent, szeretve tisztelt elnökünk halála pedig a vezetésben is változást hozott, Prof. Dr. Király Tibor személyében. Az alapító, a Kormány ugyanakkor a Közalapítvány nevét

Biztonságos Magyarországért Közalapítványra változtatta, feladatkörét pedig a katasztrófavédelmi civil szervezetek pályázati úton történő támogatási feladatával bővítette. Az igazgatóság létszáma ezt követően 9 főre bővült, az állami kárenyhítésben összesen négyen dolgoztunk.

Király Tibor professzor úr 2005 tavaszán megromlott egészségi állapota miatt lemondott, őt az elnöki székben Prof. Dr. Katona Géza követte és a Közalapítvány Kuratóriumának összetételében 2007 tavaszán történt megszüntetéséig további változás már nem történt.

A Kuratórium és az Igazgatóság 2006. január 1-ig, az Igazságügyi Hivatalnak történt feladat átadásáig megítélésem szerint olyan minőségű és mennyiségű munkát végzett, amelyben mintegy 300 millió Ft támogatás odaítélésével biztosította sok száz család életeseélyeinek javulását, nem ritkán újrakezdésének lehetőségét. Nem pótolhatott elvesztett életeket, de sajátos eszközeivel talán letörölte a hátramaradottak könnyeit és enyhített a megszomorított emberek szenvedésén.

Másfelől a jogszerű, szakszerű és mindenkor méltányos eljárás, azok eredményei alapján reményeim szerint a következő kerek évfordulókon is mindig lesz valaki, aki megemlékezhet majd a hazai állami kárenyhítés terén megtett első lépésekről.

Bízva ebben és abban is, hogy a jelenleg e területen dolgozók is örömeiket lelik e nehéz, ámde a társadalom érdekében nélkülözhetetlen munkában, valamennyiüknek sok sikert és elismertséget kívánok!

Ismételten köszönöm a lehetőséget és azt is, hogy meghallgattak.